

Управління ризиками у митній справі в умовах воєнного стану

(Представлено: д.е.н., проф. Чижевська Л.В.)

Стаття присвячена аналізу ризиків у митній справі в умовах воєнного стану. Нестабільність економічної, соціальної та політичної складових держави спричиняє активізацію здійснення незаконної діяльності, в тому числі і в митній справі, що визначає актуальність дослідження. Стаття аналізує сутність митного контролю, митного ризику та вплив недотримання митного законодавства. Розглядаються цілі та рівні системи управління ризиками, її значення для захисту національної безпеки та прискорення зовнішньої торгівлі. Описуються заходи для покращення митного контролю через автоматизовану систему управління ризиками (АСУР). Дослідження показує, що воєнний стан створює сприятливі умови для несанкціонованого ввезення та вивезення товарів, знижуючи ефективність митного контролю та спричиняючи фінансові втрати через руйнування інфраструктури і зменшення обсягів постачання товарів. Стаття аналізує основні ризики, що виникають у цей період, зокрема ризики контрабанди, зниження митних надходжень, недобросовісність працівників митниці, знищення товарів та пошкодження митної інфраструктури. З метою ефективного управління визначеними ризиками та мінімізації їх наслідків запропоновано наступні заходи: створення резервних митних постів та митниць, розширення їх пропускну здатності митних постів та митниць, посилення інформаційної безпеки, страхування вантажів, формування суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності фондів для покриття можливих втрат. Особлива увага приділяється цифровізації митних процедур, що допоможе знизити рівень корупції та покращити загальну ефективність митного контролю.

Ключові слова: митна справа; ризик; митні ризики; управління ризиками; система управління ризиками; АСУР.

Актуальність теми. Поширення глобалізаційних процесів на міжнародну торгівлю спричинило зростання обсягів товарів та транспортних засобів, що перетинають митні кордони держав з різною метою. Пожвавлення зовнішньоекономічної діяльності несе не лише позитивні наслідки, а і породжує значні ризики у митному середовищі, що можуть призвести до порушення митних правил та вчинення незаконних дій.

Спрощення процедур митного оформлення з метою пришвидшення виконання митних формальностей може тягнути за собою зростання рівня ризику, тому процес управління митними ризиками є важливим у контексті запобігання митних порушень. Особливо важливим процес аналізу та оцінки ризиків є в умовах військового стану. Оскільки, нестабільність в середині країни може спонукати суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до порушення митних правил.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Дослідження процесів та способів управління митними ризиками неодноразово підіймалося вченими у науковій літературі. Зокрема, визначенню митних ризиків та їх сутності свої праці присвячували В.Ф. Тищенко [7], Ю.С. Кулик [7], аналіз застосування системи управління ризиками у митній справі відображено в роботах В.Туржанського [8], О.Неліпович [8], А.М. Шевчука [9], Т.І. Якимчук [10], Ю.В. Красовської [10], О.М. Подлевської [10], аналіз порядку здійснення митних процедур в умовах війни відображено в роботі В.Мирончука, М.Матвєєва та Н.Голомші [2], дослідження особливостей ідентифікації та управління митними ризиками в умовах воєнного стану – Н.В. Рибки [6], В.А. Валігури [1].

Метою статті є визначення основних ризиків у митній справі в умовах воєнного стану, оцінка їхнього впливу на митні процедури та розгляд ефективних методів для їхнього управління і мінімізації.

Викладення основного матеріалу. Управління ризиками у митній справі регламентується як міжнародними угодами, так і внутрішніми нормативними документами. Ратифікована в Україні Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) у розділі Митний контроль вказує, що «усі товари, в тому числі транспортні засоби, які ввозяться на митну територію чи вивозяться з неї, незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками, підлягають митному контролю» [4]. Сама сутність митного контролю полягає у тому, щоб не допустити недотримання митного законодавства. Виходячи з цього і формується поняття митного ризику, яке міститься у Митному кодексі України: «під ризиком розуміється ймовірність недотримання вимог законодавства України з питань митної справи» [3].

В своє чергу недотримання вимог митного законодавства шляхом ввезення заборонених товарів, недекларування певних товарів чи їх реальних обсягів, ухилення від сплати митних платежів, заниження митної вартості тощо, спричиняє ряд негативних наслідків. Тому СУР має бути побудована таким чином, щоб попереджати ймовірні порушення або мінімізувати їх наслідки.

Національне митне законодавство визначає, що цілями застосування СУР є:

- запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань митної справи;
- забезпечення більш ефективного використання наявних у митних органів ресурсів та зосередження їх уваги на окремих згрупованих об'єктах аналізу ризику, щодо яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їх сукупності, а також у підвищенні ефективності митного контролю (областях ризику);
- забезпечення в межах повноважень митних органів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів;
- прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України [3].

Таким чином, управління ризиками у митній справі повинно базуватися на своєрідному балансі регулятивного контролю та сприяння зовнішньоекономічній діяльності. Зокрема, регулятивність проявляється у веденні реєстру ризиків, що забезпечує виконання прогнозу, ідентифікації ризиків та дозволяє їх виявляти ще на стадії митного оформлення, а за рахунок визначених митних формальностей на основі оцінки ступеня ризику запобігати їх імовірним наслідкам. Також, використання інструментів (профілі ризику, орієнтування, індикатори ризику тощо) забезпечує розробку заходів з управління ризиками, визначає ступінь ризику та перелік митних формальностей.

Водночас, ефективно сформована СУР забезпечує скорочення часу на здійснення митних процедур, що сприяє прискоренню зовнішньої торгівлі, шляхом аналізу митних декларації через автоматизовану систему управління ризиками (АСУР) та надання переваг суб'єктам господарювання, які набувають статус авторизованого економічного оператора (відповідно мають високий рівень довіри).

Процес управління ризиками та функціонування системи управління ризиками (СУР) здійснюється відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 684 від 31 липня 2015 року «Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю» [5].

Даний нормативний документ створений з метою покращення ефективності роботи митної служби шляхом застосування вибіркового митного контролю, що забезпечується через застосування інструментів управління ризиками різного профілю.

У процесі здійснення митного контролю митні органи можуть застосовувати різні способи контролю, зокрема автоматизований, неавтоматизований та комбінований, що поєднує у собі два попередніх способи.

Відповідно до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю управління ризиками здійснюється на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях [5].

Кожен із зазначених рівнів передбачає здійснення певних заходів, що створюють взаємопов'язану систему з управління ризиками. Зокрема, стратегічний рівень передбачає формування реєстру ризиків, який містить пріоритетні напрями розробки та реалізації заходів з управління ризиками та інформацію щодо митних органів, які відповідальні за реалізацію певного напрямку [5]. Тактичний рівень передбачає розробку заходів з управління ризиками відповідно до даних реєстру ризиків. Тоді як оперативний рівень реалізується шляхом використання інструментів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю.

За результатами здійснення контролю із застосуванням СУР, у тому числі АСУР, у кожному конкретному випадку визначаються рівень ризику, а також відповідні йому форми та обсяги митного контролю, які підлягають виконанню митними органами під час митного контролю, а саме:

- низький рівень, при якому за результатами застосування СУР не встановлюється необхідність здійснення митних формальностей;
- середній рівень, при якому встановлюється необхідність здійснення митних формальностей, не пов'язаних із митним оглядом (переоглядом) товарів, транспортних засобів;
- високий рівень, при якому встановлюється необхідність проведення митних формальностей, які, зокрема, передбачають здійснення митного огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів [5].

В умовах воєнного стану важливість СУР набуває ще більшого значення. Оскільки, окремі суб'єкти ЗЕД можуть зловживати наданими пільгами або використовувати нестабільність ситуації в країні у власних корисних цілях з метою ввезення чи вивезення незадекларованих товарів.

З початком повномасштабного вторгнення зовнішньоекономічна діяльність піддалася значним змінам. Зокрема, окупація прикордонних територій та закриття пунктів пропуску, що знаходилися на кордоні з росією та білоруссю значно зменшили пропускну здатність митниць. Фактично вільними для

пропуску за межі митної території України та ввезення товарів на митну територію України залишилися лише ті пункти пропуску, що знаходилися на межі з країнами ЄС, що зумовило необхідність суб'єктам ЗЕД шукати нові шляхи вивезення чи ввезення товарів. Заборона на ввезення російських товарів на митну територію України (відповідно до постанови КМУ від 09.04. 2022 р. № 426) спричинила зміни в структурі торгівлі, оскільки певна кількість підприємств здійснювала імпорту товарів з росії до повномасштабного вторгнення. Встановлення обмежень та заборон на вивезення окремих товарів чи продукції з країни, з метою збереження її необхідного запасу в Україні та введення додаткових пільг, що звільняли окремі товари від сплати митних платежів – все це чинило значний вплив на поведінку суб'єктів ЗЕД, а разом із тим і значно підвищувало ризики у митній діяльності.

Встановлення обмежень і заборон щодо ввезення чи вивезення певних категорій товарів чи країни походження цих товарів суттєво підвищує ризики несанкціонованого ввезення чи вивезення. Окрім того, воєнний час характеризується високим рівнем обігу зброї та боєприпасів, які надходять в країну, проте, важливо в даному випадку аналізувати операції з вивезення за межі митної території України вантажів, що можуть містити нелегальну зброю під виглядом товарів.

Якщо раніше одні товари декларували під виглядом інших товарів з метою уникнення сплати чи зниження розміру митних платежів, то нині такі способи можуть бути застосовані для вивезення зброї з митної території України. Також, ризик контрабанди зброї значно підвищується і через те, що закриті митні пункти пропуску як такі між територією України та окупованою частиною, через бойові дії, що тим самим створює високі можливості для ввезення на митну територію України нелегальної зброї.

Запровадження податкових пільг за сплати митних платежів щодо окремих категорій товарів може негативним чином вплинути на розмір податкових надходжень до бюджету, а також дозволяє використовувати механізм прикриття одних товарів під виглядом інших, щоб уникнути сплати митних платежів. Хоча така схема застосовувалася і до воєнного стану, але в період нестабільності, зменшення кількості пунктів пропуску, проте з бажанням зберегти стабільний темп пропуску товарів підвищується ризик недостатності контролю, тому важливим є розвиток СУР, зокрема АСУР. Автоматизований контроль за допомогою модулів АСУР дозволить ще на етапі подання митної декларації оцінити імовірні ризики та визначити необхідність додаткових митних процедур, що значно пришвидшує швидкість обробки вантажів, що перетинають митний кордон.

Воєнний стан формує як нові ризики так і суттєво підвищує вже існуючі. Зокрема В.А. Валігура поділяє ризики в умовах воєнного стану на три групи: 1. Ризики життя та здоров'ю працівників митних органів і населення. 2. Фінансові ризики. 3. Ризики контрабанди [1, с. 23].

В цілому, вважаємо, в умовах воєнного стану особливого значення набувають такі ризики:

1. *Ризик контрабанди.* Як зазначалося вище, воєнний стан суттєво підвищує можливості несанкціонованого ввезення та вивезення товарів, особливо військового призначення. Це пов'язано з тим, що військові дії часто призводять до хаосу та зниження ефективності митного контролю. Контрабандисти можуть використовувати корумпованих митників або навіть проникати через зони бойових дій, де митний контроль значно послаблений.

2. *Ризик зниження митних надходжень.* Даний ризик зумовлений запровадженням значної кількості митних пільг та преференцій, що спрямовані на підтримку економіки та забезпечення населення необхідними товарами. Однак ці заходи, разом зі зниженням обсягів постачання товарів через зруйновану інфраструктуру та загальну економічну нестабільність, призводять до значного зменшення митних надходжень, що негативно впливає на бюджет держави, обмежуючи її можливості у фінансуванні як військових, так і гуманітарних потреб.

3. *Ризик недобросовісності працівників митниці.* З метою пришвидшення проходження митного контролю та виконання митних формальностей чи видачі дозволу на пропуск заборонених товарів деякі посадові особи митних органів можуть зловживати наданими ним повноваженням з метою власного збагачення, а також створює додаткові загрози національній безпеці.

4. *Ризик знищення товару.* Даний ризик стосується окремих митних режимів, що передбачають зберігання товарів на митній території України, зокрема, режим митного складу. Ракетні атаки країни агресора можуть пошкодити або взагалі знищити товари, що поміщені у такий режим. Це може призвести до значних фінансових збитків для власників товарів та створити додаткові проблеми для економіки країни, яка і так потерпає від наслідків війни.

5. *Ризик пошкодження митної інфраструктури.* Постійні ракетні удари та атаки дронами по інфраструктурі нашої держави можуть спричинити серйозні загрози для митних пунктів, складів, а також технічних засобів, що використовуються для митного контролю. Знищення чи пошкодження митної інфраструктури може зумовити зупинку роботи митних органів або збільшити тривалість обробки вантажів та транспортних засобів.

Якщо деякі з вказаних ризиків можна виявити за допомогою АСУР, то деякі ризики (ризик недобросовісності працівників митниці, ризик знищення товару, ризик пошкодження митної інфраструктури) в умовах воєнного стану існують так чи інакше. Дані ризики теж можна оцінити за їх

ступенем (низький, середній, високий). Водночас ця оцінка залежить від багатьох факторів. Зокрема, розмір митного органу (митниця чи митний пост), географічне розташування (прикордонні регіони чи ні), стратегічність пункту пропуску, його пропускна здатність та ін. Для певних структурних підрозділів рівень ризику може бути низьким, для інших – високим. Звісно, така оцінка залежить і від суб'єктивізму, оскільки будь-який інфраструктурний об'єкт України під загрозою в будь-якому випадку.

Тому управління даними ризиками має базуватися на створенні резервних митних постів та митниць для перенаправлення вантажів у разі значного пошкодження інфраструктурних об'єктів митниці. Необхідно проводити роботи з розширення пропускної здатності резервних митних постів та митниць з метою забезпечення вчасного завершення митного оформлення товарів та транспортних засобів.

Також, у часи цифровізації атаки можуть здійснювати не лише на фізичні активи митниці, а і на її інформаційні засоби, що використовуються для виконання митних формальностей та оцінки ризиків. Тому необхідним є посилення інформаційної безпеки митниць.

Як зазначалося вище існує, також, ризик пошкодження товару, що перебуває на збереженні чи знаходиться у пунктах пропуску в очікуванні здійснення митних формальностей внаслідок ракетної атаки чи ураження дронами. У такому випадку одним із інструментів може стати страхування вантажів, формування суб'єктами ЗЕД фондів на підприємстві для покриття можливих втрат внаслідок знищення чи пошкодження товару. Звісно це додаткові витрати для суб'єктів ЗЕД, але важкі часи потребують ухвалення важливих рішень, які спроможні мінімізувати негативні наслідки для суб'єкта господарювання.

Ризик недобросовісності працівників митниці існував ще задовго до воєнного стану. Корупційність митних органів негативним чином впливає як на імідж країни на світовому ринку, так і несе загрозу у вигляді реалізації наслідків фіскальних та нефіскальних ризиків. Можливим варіантом зниження даного рівня ризику є підвищення рівня цифровізації більшості митних процедур, щоб мінімізувати зв'язок «людина-людина».

Поява нових ризиків в умовах воєнного стану, а також посилення впливу вже існуючих ризиків вимагає удосконалення процесу управління ризиками та митного контролю з метою мінімізації їх або взагалі уникнення настання несприятливих наслідків. Проте, система контролю має бути побудована таким чином, щоб це не перешкоджало та не стримувало провадження ЗЕД. Тому важливо віднайти той самий баланс між митними процедурами з контролю та збереженням нормальної динаміки ввезення та вивезення товарів.

Рибка Н.В. зазначає: «митні органи повинні прагнути до пошуку розумного та справедливого паритету між забезпеченням дотримання вимог законодавства і мінімізацією дисбалансів у законній торгівлі та життям суспільства, а також пов'язаних з цим витрат. Шляхом прийняття цілісного підходу до управління дотриманням вимог законодавства на основі оцінювання ризиків можна досягти оптимального рівня як сприяння торгівлі, так і здійснення контролю над нею» [6, с. 310].

Основна риса такого підходу – це активне стимулювання клієнтів до добровільного дотримання вимог законодавства (низький ступінь ризику), в результаті чого можна буде виділити ресурси на здійснення контролю та роботу з управління ризиками й усунути високий ступінь небезпеки [6, с. 311].

Підтримуємо твердження Н.В. Рибки щодо мінімізації ризиків шляхом заохочення суб'єктів ЗЕД до добровільного дотримання митного законодавства, що на даний момент часу реалізується шляхом використання інструменту авторизованого економічного оператора (АЕО). АЕО засвідчує статус високого рівня довіри до суб'єкта господарювання, що набуває його. Водночас, статус АЕО надає підприємству значні вигоди у вигляді спрощеного декларування, першочерговому проходженні митних формальностей та ін.

Натомість А. Шевчук стверджує, що «використання інформаційних технологій для ефективного управління ризиками є дієвим і результативним інструментом досягнення митних цілей. Адже це дозволяє проводити більш швидкий аналіз показників ризику методом випадкової вибірки, на відміну від неавтоматичного методу такого аналізу» [9, с. 139]. На нашу думку, автоматизація більшості процесів на митниці дозволить значно мінімізувати ризик недобросовісності працівників митниці, а також дозволить скоротити час на проведення різних митних процедур.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах воєнного стану управління ризиками у митній справі набуває особливого значення, що зумовлене необхідністю захисту національної економіки та безпеки держави в цілому. Результати дослідження вказують, що найбільш суттєвими в умовах воєнного стану є ризики: контрабанди, зниження митних надходжень, недобросовісності працівників митниці, знищення товарів та пошкодження митної інфраструктури.

Для ефективного управління цими ризиками рекомендується створення резервних митних постів та митниць, розширення їх пропускної здатності, посилення інформаційної безпеки, страхування вантажів, формування фондів для покриття можливих втрат, а також цифровізація митних процедур, що може допомогти знизити рівень корупції та покращити загальну ефективність митного контролю.

Таким чином, застосування комплексного підходу до управління ризиками у митній справі дозволить мінімізувати негативні наслідки воєнного стану та забезпечити стабільність економіки і безпеку держави.

Список використаної літератури:

1. *Валігура В.А.* Митні ризики в умовах війни в Україні / *В.А. Валігура, М.В. Дроць* // Актуальні питання фінансової теорії та практики : зб. матеріалів Дев'ятої заоч.-дистанц. наук. конф. студентів і молодих вчен., 15 квіт. – Тернопіль, 2022. – Ч. 1. – С. 23–24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47468/1/Валігура%20В.pdf>.
2. *Миرونчук В.* Митні процедури забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни / *В.Миرونчук, М.Матвеев, Н.Голомша* // Економіка та суспільство. – 2022. – № 39. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-39-43.
3. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI станом на 16 трав. 2024 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
4. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) : Конвенція Ради Мит. Співробітництва від 18.05.1973 р. станом на 12 лип. 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.
5. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : Наказ М-ва фінансів України від 31.07.2015 р. № 684 станом на 2 квіт. 2021 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>.
6. *Рибка Н.В.* Особливості митного контролю як системи управління ризиками у процесі інтегрування України до світової митної системи в умовах воєнного стану / *Н.В. Рибка* // Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матеріали IV міжнар. науково-практ. інтернет-конф., 22–23 берез. – Львів, 2022. – Ч. 2. – С. 309–311 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/10398/1/17%20Мартин%20О.М.%20с.%20121%20ЛНУП%20Матеріали%20конференції%20Част%20%20\(22-23.03.2022р.\)%20\(1\).pdf#page=309](https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/10398/1/17%20Мартин%20О.М.%20с.%20121%20ЛНУП%20Матеріали%20конференції%20Част%20%20(22-23.03.2022р.)%20(1).pdf#page=309).
7. *Тищенко В.* Митні ризики: сутність та управління / *В.Тищенко, Ю.Кулик* // Економіка та суспільство. – 2022. – № 55. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-55-15.
8. *Туржанський В.* Європейські орієнтири розвитку системи управління митними ризиками в Україні / *В.Туржанський, О.Нелінович* // Сталій розвиток економіки. – 2024. – № 1 (48). – С. 206–213. DOI: 10.32782/2308-1988/2024-48-29.
9. *Шевчук А.М.* Особливості управління та селекції митних ризиків / *А.М. Шевчук, В.О. Сушко* // Актуальні питання фінансової теорії та практики : зб. матеріалів Дев'ятої заоч.-дистанц. наук. конф. студентів і молодих вчен., 15 квіт. – Тернопіль, 2022. – Ч. 1. – С. 139–142 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47536/1/Шевчук%20А.pdf>.
10. *Якимчук Т.І.* Медоти управління митними ризиками в зовнішньоекономічній діяльності / *Т.І. Якимчук, Ю.В. Красовська, О.М. Подлевська* // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2021. – Т. 4, № 92. – С. 481–491. DOI: 10.31713/VE4202043.

References:

1. Valihura, V.A. and Drots, M.V. (2022), «Mytni ryzyky v umovakh viiny v Ukraini», *Aktualni pytannia finansovoi teorii ta praktyky*, zb. materialiv Deviatoi zaoch.-dystants. nauk. konf. studentiv i molodykh vchen., 15 kvit., Ternopil, Part 1, pp. 23–24, [Online], available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47468/1/Valihura%20В.pdf>
2. Myronchuk, V., Matveiev, M. and Holomsha, N. (2022), «Mytni protsedury zabezpechennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti ukrainy v umovakh viiny», *Ekonomika ta suspilstvo*, No. 39, doi: 10.32782/2524-0072/2022-39-43.
3. Verkhovna Rada Ukrainy (2012), *Mytnyi kodeks Ukrainy*, Kodeks Ukrainy vid 13.03.2012, No. 4495-VI, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
4. Rada Mytnoho Spivrobitnytstva (1973), *Mizhnarodna konventsiiia pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur (Kiotska konventsiiia)*, Konventsiiia Rady Myt. Spivrobitnytstva vid 18.05.1973 r. stanom na 12 lyp. 2023 r., [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text
5. Ministerstvo Finansiv Ukrainy (2015), *Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennia i realizatsii zakhodiv z upravlinnia ryzykamy dlia vyznachennia form ta obsiahiv mytnoho kontroliu*, Nakaz vid 31.07.2015 r. No. 684 stanom na 2 kvit. 2021 r., [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>
6. Rybka, N.V. (2022), «Osoblyvosti mytnoho kontroliu yak systemy upravlinnia ryzykamy u protsesi intehruvannia Ukrainy do svitovoi mytnoi systemy v umovakh voiennoho stanu», *Aktualni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-finansovyi ta upravlinskyi aspekty*, materialy IV mizhnar. nauково-prakt. internet-konf., Lviv, 22–23 berez., Part 2, pp. 309–311, [Online], available at: [https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/10398/1/17%20Martyr%20О.М.%20с.%20121%20ЛНУП%20Матеріали%20конференції%20Част%20%20\(22-23.03.2022р.\)%20\(1\).pdf#page=309](https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/10398/1/17%20Martyr%20О.М.%20с.%20121%20ЛНУП%20Матеріали%20конференції%20Част%20%20(22-23.03.2022р.)%20(1).pdf#page=309)
7. Tyshchenko, V. and Kulyk, Yu. (2022), «Mytni ryzyky: sutnist ta upravlinnia», *Ekonomika ta suspilstvo*, No. 55, doi: 10.32782/2524-0072/2023-55-15.

8. Turzhanskyi, V. and Nelipovych, O. (2024), «Yevropeiski oriientyry rozvytku systemy upravlinnia mytnymy ryzykamy v ukraini», *Stalyi rozvytok ekonomiky*, No. 1 (48), pp. 206–213, doi: 10.32782/2308-1988/2024-48-29.
9. Shevchuk, A.M. and Sushko, V.O. (2022), «Osoblyvosti upravlinnia ta selektsii mytnykh ryzykiv. Aktualni pytannia finansovoi teorii ta praktyky», zb. materialiv Deviatoi zaoch.-dystants. nauk. konf. studentiv i molodykh vchen., 15 kvit., Ternopil, Part 1, pp. 139–142, [Online], available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47536/1/Шевчук%20А.pdf>
10. Yakymchuk, T.I., Krasovska, Yu.V. and Podlevska, O.M. (2021), «Medoty upravlinnia mytnymy ryzykamy v zovnishnoekonomichnii diialnosti», *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, Vol. 4, No. 92, pp. 481–491, doi: 10.31713/ve4202043.

Осіпчук Дарина Сергіївна – аспірантка, асистент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку.

<https://orcid.org/0000-0001-7926-3935>.

Наукові інтереси:

- міжнародні стандарти фінансової звітності;
- управління ризиками у митній справі.

E-mail: osipchuk_dasha@ukr.net.

Osipchuk D.S.

Risk Management in Customs Business Under Martial Law

The article is dedicated to analyzing risks in customs business under martial law. The instability of the state's economic, social, and political components leads to an increase in illegal activities, including in customs affairs, which highlights the relevance of this research. The article examines the essence of customs control, customs risk, and the impact of non-compliance with customs legislation. It considers the goals and levels of the risk management system, its importance for national security protection, and the acceleration of foreign trade. Measures to improve customs control through the automated risk management system (ARMS) are described. The research shows that martial law creates favorable conditions for unauthorized import and export of goods, reducing the effectiveness of customs control and causing financial losses due to infrastructure destruction and reduced supply volumes. The article analyzes the main risks that arise during this period, including smuggling risks, decreased customs revenues, dishonest customs officers, destruction of goods, and damage to customs infrastructure. To effectively manage these risks and minimize their consequences, the following measures are proposed: creation of reserve customs posts and customs offices, expansion of their throughput capacity, strengthening information security, insuring cargo, and forming funds by foreign economic activity entities to cover possible losses. Special attention is given to the digitalization of customs procedures, which will help reduce the level of corruption and improve the overall efficiency of customs control.

Keywords: customs business; risk; customs risks; risk management; risk management system; ARMS.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2024.